

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐและเอกชนในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
CREATING A PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP NETWORK TO INCREASE
COMPETITIVENESS

พานูมาส เทพทอง^{1*}, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี², พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร³
PANUMAS THEPTHONG^{1*}, PHRAMAHA BOONLERT CHAUYTHANEE²,
PHRAMAHA PRAKASIT THITIPASITTHIKORN³
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2568

บทคัดย่อ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเป็นกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับสากล การบูรณาการทรัพยากรและศักยภาพจากทั้งสองภาคส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาบุคลากรคุณภาพสูง ความร่วมมือดังกล่าวยังเป็นเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และการตอบสนองต่อเศรษฐกิจโลกที่ผันผวน ทั้งนี้ กลไกการทำงานที่ยืดหยุ่นมีประสิทธิภาพ และการสื่อสารที่ครบถ้วนระหว่างหน่วยงาน ถือเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญสู่ความยั่งยืนบทความนี้นำเสนอประเด็นหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1. การสร้างความร่วมมือรัฐ-เอกชน 2. การเพิ่มขีดความสามารถของภาคการผลิตและบริการ 3. การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม 4. การส่งเสริมการลงทุนและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และ 5. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด ทั้งหมดนี้มุ่งสร้างความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมายที่ชัดเจน โดยเริ่มจากการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมร่วมที่เกิดประโยชน์ เช่น โครงการวิจัยและนวัตกรรม หรือการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เป็นต้น เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเป้าหมาย องค์ความรู้ที่ได้จะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความร่วมมือรัฐ – เอกชนเพื่อยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : 1. การสร้างเครือข่าย 2. ความร่วมมือภาครัฐเอกชน 3. การเพิ่มขีดความสามารถ

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการพัฒนาสังคม วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Ph.D. student Department of Social Development, Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College

^{2,3} อาจารย์ประจำนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการพัฒนาสังคม วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Ph.D. student Department of Social Development, Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College

*Corresponding author; Email: mcupanumas@gmail.com

(Received: 4 September 2025; Revised: 6 November 2025; Accepted: 28 November 2025)

ABSTRACT

The establishing a public-private partnership network is a key strategy for enhancing the country's international competitiveness. Integrating resources and capabilities from both sectors promotes innovation, increases production efficiency, and develops a high-quality workforce. Such partnerships also serve as a platform for knowledge exchange, adapting to rapidly changing technologies, and responding to a volatile global economy. Flexible, efficient working mechanisms and comprehensive communication between agencies are key drivers of sustainability. This article presents five key areas: 1. building public-private partnerships; 2. enhancing the capabilities of the manufacturing and service sectors; 3. supporting research and innovation; 4. promoting investment and creating economic value; and 5. developing human resources to meet market needs. All of these focus on building a shared understanding of clear goals, beginning with effective communication and developing joint projects or beneficial activities, such as research and innovation projects or personnel development, to support entrepreneurs in targeted industries. The knowledge gained will serve as a guideline for enhancing public-private partnerships to enhance sustainable competitiveness.

Keywords : 1. Networking 2. Public-private partnership 3. Capacity building

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีความร่วมมือทางด้านการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านหลายรูปแบบ ประกอบด้วย ลาว กัมพูชา เวียดนาม พม่า จีน และสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ที่ประกอบด้วยกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนทุนสินค้าและบริการส่วนเกินที่เกิดจากความแตกต่างทางด้านสภาพภูมิประเทศภายใต้ข้อจำกัดระหว่างประเทศที่น้อยกว่าการค้าขายโดยทั่วไป ซึ่งสินค้าส่งออกหลักส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำและสินค้าเกษตรขั้นพื้นฐานโดยสินค้าเกษตรแปรรูปประเภทอาหารและมิใช่อาหารยังมีน้อยประเภททำให้ฐานสินค้าส่งออกค่อนข้างแคบขาดความหลากหลายจากผลการรายงานมูลค่าการค้าไทยกับกัมพูชาในอดีตที่ผ่านมา มีแนวโน้มของมูลค่าส่งออกและนำเข้าที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งด้านนโยบายและเงินทุนหมุนเวียนแต่ก็ยังพบว่า มีปัญหาหลากหลาย

รูปแบบที่เกิดขึ้นอันเป็นผลให้การพัฒนาด้านการส่งออกเป็นไปได้ไม่เต็มความสามารถ โดยปัญหาที่สามารถจับต้องได้หรือเห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ เขตแดน-การประกันภัยของรถขนส่งสินค้าไม่ชัดเจน ขาดแคลนแรงงาน แรงงานไม่มีทักษะ การจราจรติดขัดโดยเฉพาะจุดผ่านแดนถาวร การละเมิดลิขสิทธิ์สินค้า การสื่อสาร ระบบศุลกากรที่มีปัญหาการตีความพิกัด และการเก็บค่าธรรมเนียมฯ รวมถึงปัญหาที่ยากแก่การจับต้อง เช่น ปัญหาเชิงแนวความคิดในการพัฒนาระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ที่ไม่ครอบคลุมทุกปัจจัย เป็นต้น ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) โดยมองว่าความสามารถในการแข่งขันนั้นเกิดจากการได้เปรียบทางด้านปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ (Factor Endowment) เป็นต้น และการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่เกิดจากการแข่งขันการพัฒนาเทคโนโลยีทักษะแรงงานระบบการบริหารจัดการที่ดีและการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) เป็นหลัก ซึ่งยังขาดการพัฒนาความพร้อมของผู้ประกอบการในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันจากกระบวนการจัดการที่เหมาะสมต่อกิจการของตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพของภาคอุตสาหกรรมให้เข้ากับกิจการของตนเอง ซึ่งภายหลังจากปี 2558 เป็นต้นมา ภาครัฐได้มีแผนการพัฒนาเส้นทางการค้าระหว่างไทยกับกัมพูชาอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นมีการสร้างถนนและเปิดใช้เส้นทางการขนส่งขนาดใหญ่เพิ่มเติม รวมถึงมีนโยบายจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ระยะแรกของไทยใน 5 พื้นที่ โดยมีอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วรวมอยู่ด้วย ซึ่งการจัดการพัฒนาระบบต่างๆ นั้นส่งผลให้รูปแบบการขนส่งสินค้าผ่านชายแดนเปลี่ยนไปทั้งด้านของปริมาณการขนส่ง และปริมาณผู้ขนส่ง ซึ่งอาจทำให้เกิดสภาพปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยในรูปแบบใหม่ขึ้นได้ (World Economic Forum. 2023)

การแข่งขันด้านการค้าถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาของผู้ประกอบการและส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจในภาพรวม เมื่อธุรกิจต่างๆ ต้องแข่งขันกันเพื่อดึงดูดลูกค้า พวกเขาจึงถูกกระตุ้นให้คิดค้นนวัตกรรม ปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบริการ ลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่ประโยชน์ต่อผู้บริโภคและเศรษฐกิจโดยรวมแม้ว่าการแข่งขันจะมีประโยชน์มากมาย แต่ก็มีความท้าทายบางประการที่ผู้ประกอบการต้องเผชิญ เช่น การแข่งขันด้านราคาที่สามารถนำไปสู่การลดคุณภาพ หรือการที่ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีอำนาจตลาดเหนือกว่าอาจใช้กลยุทธ์ที่ไม่เป็นธรรมเพื่อกีดกันคู่แข่งรายเล็ก เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในการสร้างสภาพแวดล้อมทางการแข่งขันที่เป็นธรรมและส่งเสริมการพัฒนาผู้ประกอบการอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าอย่างเข้มงวด การสนับสนุนด้านการเงินและองค์ความรู้แก่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และการลดอุปสรรคในการเริ่มต้นธุรกิจ การแข่งขันด้านการค้าเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาของผู้ประกอบการและสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการที่สามารถปรับตัวเรียนรู้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมภายใต้แรงกดดันจากการแข่งขัน จะสามารถเติบโตและประสบ

ความสำเร็จได้ในระยะยาว ในขณะเดียวกัน การมีสภาพแวดล้อมทางการแข่งขันที่เป็นธรรมและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐจะเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาผู้ประกอบการอย่างยั่งยืนและนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุม (Krugman, 2014)

การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทั้งบุคคล องค์กร และประเทศโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจให้สามารถก้าวทันกับตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถรักษาความได้เปรียบทางธุรกิจและสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในระยะยาวหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันคือการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาปรับใช้ในกระบวนการผลิตหรือการให้บริการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพลดต้นทุน และตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ นอกจากนี้การพัฒนาทักษะของบุคลากร เช่น การฝึกอบรมเพื่อเสริมทักษะใหม่ การเพิ่มความชำนาญเฉพาะด้าน รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และความคิดริเริ่ม เป็นต้น เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้องค์กรหรือประเทศมีกลยุทธ์ที่โดดเด่นนอกเหนือจากนั้น การสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรในระดับท้องถิ่นและระดับสากลก็ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ เนื่องจากจะช่วยเปิดโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังช่วยสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งซึ่งจะส่งผลดีต่อความมั่นคงในระยะยาวด้วยเหตุนี้ การมุ่งเป้าไปที่การพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุล รวมถึงการปรับตัวตามสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลง จะทำให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนที่สุด (OECD, 2012)

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันนั้น มักมีหลายมิติซึ่งต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ ทั้งด้านนโยบาย การบริหารจัดการ และการปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ โดยการสื่อสารและการประสานงานระหว่างสองภาคส่วนที่อาจไม่ราบรื่น เนื่องจากความแตกต่างด้านเป้าหมายและวัฒนธรรมองค์กร โดยภาครัฐอาจมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์สาธารณะและการกำกับดูแลที่รัดกุม ในขณะที่ภาคเอกชนมักให้ความสำคัญกับแนวทางที่รวดเร็วเพื่อผลกำไรและประสิทธิภาพสูงสุด ความแตกต่างนี้อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในแง่ของการกำหนดขอบเขตและบทบาทของแต่ละฝ่าย ความท้าทายด้านสภาพแวดล้อมการแข่งขันในตลาดโลกยังเพิ่มแรงกดดันให้ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันพัฒนาแนวทางที่ยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ ซึ่งไม่เพียงแค่พัฒนาขีดความสามารถในประเทศ แต่ยังต้องตอบสนองต่อเทรนด์และความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระดับนานาชาติ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาล่าช้า จำเป็นต้องมีการออกแบบกระบวนการสร้างความร่วมมืออย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างและเป้าหมายที่ชัดเจน รวมทั้งสร้างเสริมความไว้วางใจระหว่างทั้งสองภาคส่วนเพื่อสร้างเครือข่ายที่แข็งแกร่ง สามารถสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (Rhodes, 2016)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงสนใจศึกษาถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันทางธุรกิจในยุคปัจจุบัน ซึ่งความเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว แนวทางนี้ไม่ได้เพียงแค่ช่วยยกระดับความสามารถขององค์กรหรือธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งเท่านั้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาศักยภาพในระดับประเทศอีกด้วย

เนื้อเรื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network) เป็นแนวคิดที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ เทคโนโลยี และประสบการณ์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารภาครัฐร่วมกับภาคเอกชน แนวคิดนี้ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นภายใต้บริบทของ “ธรรมาภิบาลเชิงเครือข่าย” (Network Governance) ซึ่งเสนอว่ารัฐไม่ใช่ผู้กำหนดนโยบายเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความซับซ้อนของปัญหาในสังคมร่วมสมัย

แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ แนวคิดของ Ansell และ Gash (2008) ซึ่งได้พัฒนาโมเดล "Collaborative Governance" โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจร่วม และการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 1. เงื่อนไขตั้งต้น (starting conditions) ระดับความไว้วางใจและความไม่เสมอภาคระหว่างฝ่ายต่าง ๆ 2. แรงผลักดันจากสถาบัน (institutional design) ที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น และ 3. กระบวนการร่วมมือ (collaborative process) ที่ต้องเน้นการเจรจา การเรียนรู้ร่วมกัน และการสร้างผลประโยชน์ร่วม (mutual gains) เป็นต้น

นอกจากนี้ แนวคิดเครือข่ายยังสอดคล้องกับมุมมองของ Provan และ Kenis (2008) ที่เสนอว่าเครือข่ายความร่วมมือมีหลายรูปแบบ เช่น เครือข่ายที่มีการบริหารแบบรวมศูนย์ (centralized network) และเครือข่ายแบบกระจายศูนย์ (Shared Governance Network) เป็นต้น โดยการเลือกใช้รูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับระดับของความไว้วางใจ ทรัพยากร และเป้าหมายของเครือข่ายนั้น ๆ ในบริบทของการพัฒนาประเทศถือเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากช่วยทำให้เกิดการผนึกกำลังในด้านนโยบาย การลงทุน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน

ดังนั้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือถือเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งและการพัฒนาที่ยั่งยืนระหว่างกลุ่มบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานที่มีเป้าหมายร่วมกัน โดยแนวคิดสำคัญเกี่ยวข้องกับการประสานงาน การแบ่งปันทรัพยากร และการส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันดับแรก การสร้างเครือข่ายควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและความโปร่งใส ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ที่มั่นคงและสนับสนุนระยะยาว

แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ขีดความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) หมายถึง ความสามารถของประเทศ องค์กร หรือหน่วยธุรกิจในการผลิตสินค้าและบริการที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดทั้งในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ โดยยังคงรักษาและยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนในระยะยาว (World Economic Forum, 2023) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจึงไม่ได้มุ่งเน้นเพียงด้าน ต้นทุนหรือประสิทธิภาพในการผลิตเท่านั้น แต่รวมถึงความสามารถในการสร้างนวัตกรรม การพัฒนา ทุนมนุษย์ การยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน และการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเรื่องขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับมหภาคมีรากฐานมาจากผลงานของ Michael E. Porter (1990) ซึ่งเสนอ “ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงแข่งขันของชาติ” (The Competitive Advantage of Nations) โดยมองว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ 1. เงื่อนไขด้านปัจจัยการผลิต (Factor Conditions) เช่น ทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยี 2. เงื่อนไขด้านอุปสงค์ (Demand Conditions) 3. อุตสาหกรรมสนับสนุน (Related and Supporting Industries) และ 4. กลยุทธ์ โครงสร้าง และการแข่งขันขององค์กร (Firm Strategy, Structure, and Rivalry) เป็นต้น ในขณะที่ World Economic Forum (WEF) ได้เสนอ Global Competitiveness Index (GCI) ซึ่งวัดขีดความสามารถของประเทศในหลายมิติ เช่น เสถียรภาพทาง เศรษฐกิจ ระบบการศึกษา การวิจัยและพัฒนา การใช้เทคโนโลยี และการบริหารภาครัฐ เป็นต้น โดยเน้นความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและนวัตกรรม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการเติบโตอย่างยั่งยืน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจึงต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการลงทุน การเรียนรู้และการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่าง ยั่งยืน

ดังนั้น การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเป็นกระบวนการที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี เพื่อให้ ธุรกิจ องค์กร หรือประเทศสามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลก และรักษาความได้เปรียบเชิงกล ยุทธ์ไว้ได้ในระยะยาว แนวคิดหลักคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเสริมสร้างนวัตกรรม และการ ยกระดับเทคโนโลยี โดยผ่านการลงทุนในด้านการศึกษา การวิจัย และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งนี้ การปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการทำงานและการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Public-Private Partnership: PPP) เป็นแนวทางการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ที่เน้นการใช้ทรัพยากรและศักยภาพของทั้งสองภาคส่วนอย่าง

มีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับการให้บริการสาธารณะ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ความร่วมมือนี้ช่วยลดภาระงบประมาณของรัฐ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน

แนวคิดพื้นฐานของ PPP สะท้อนถึงหลักการของ "Governance through Networks" ซึ่งมองว่าการบริหารจัดการในยุคใหม่ควรเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมจากหลากหลายภาคส่วน ไม่ใช่การควบคุมแบบเบ็ดเสร็จโดยรัฐเท่านั้น (Rhodes, 1996) ความร่วมมือจึงเป็นกลไกสำคัญในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งยังช่วยสร้างความยืดหยุ่น และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้นในทางปฏิบัติ PPP มักมีลักษณะของการร่วมลงทุน การบริหารจัดการร่วม หรือการจัดจ้างภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการแทนรัฐ โดยยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลที่โปร่งใส ตัวอย่างเช่น การสร้างโครงสร้างพื้นฐานคมนาคม โรงพยาบาล โรงเรียน หรือแม้แต่ระบบดิจิทัลภาครัฐ โดยภาครัฐจะให้สิทธิ ประโยชน์ หรือผลตอบแทนบางประการแก่เอกชน เพื่อดึงดูดให้เกิดการลงทุน นอกจากนี้ ความสำเร็จของ PPP ขึ้นอยู่กับความไว้วางใจ ความโปร่งใส และกรอบกฎหมายที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ตลอดจนการออกแบบโครงการที่ชัดเจน เป็นธรรม และสามารถแบ่งปันความเสี่ยงอย่างเหมาะสม

ดังนั้น การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการผสมผสานรวมทรัพยากร ความเชี่ยวชาญ และศักยภาพจากทั้งสองภาคส่วน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมโดยรวม แนวทางนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการเสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่รวดเร็วและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

บทบาทของภาครัฐในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Public-Private Partnership: PPP) ในช่วง 5 ปีหลังมีการพัฒนาและปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทด้านนโยบาย เศรษฐกิจ และความยั่งยืนในระดับนานาชาติ ดังนี้ ในบริบทปัจจุบัน แนวคิด PPP ได้ขยับจากการเป็นกลไกเพียง “การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน” ไปสู่การเป็น “กลไกบูรณาการทรัพยากรและความเชี่ยวชาญ” ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในมิติหลากหลาย โดยมีจุดเน้นที่การแบ่งความเสี่ยง (risk-sharing) และการผลักดันนวัตกรรม (innovation) ภาคเอกชนเข้ามาช่วยตอบโจทย์งบประมาณที่จำกัดและภาระงานของรัฐที่เพิ่มขึ้น (Teo, 2024) นอกจากนี้ งานศึกษาทบทวนเชิงระบบยังชี้ว่าในประเทศไทยรายได้ปานกลางและต่ำ PPP ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือปรับปรุง “คุณภาพบริการ” โดยเฉพาะในภาคสาธารณสุข ซึ่งบ่งชี้ว่า PPP ไม่ได้จำกัดเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานแบบเดิมอีกต่อไป (BMC Health Services Research, 2024) ประการถัดมา แนวคิด PPP ถูกขยายให้รวมมิติของความยั่งยืน

(sustainability) และจุดมุ่งหมายทางสังคมสอดคล้องกับวาระโลก เช่น การลด CO₂ และการเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง งานวิจัยในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกพบว่าโครงการ PPP ด้านขนส่งสามารถลดการปล่อย CO₂ ได้หากมีการลงทุนอย่างเหมาะสมและมีการเชื่อมโยงกับพลังงานหมุนเวียน (Binsuwadan, 2025) งานด้านนโยบายในฟิลิปปินส์ซึ่งออกกฎหมาย PPP Code เมื่อ ปี 2023 ก็สะท้อนว่ารัฐบาลเริ่มมองว่า PPP เป็นกลไกสำหรับ “โครงสร้างพื้นฐานคุณภาพสูงและบริการสาธารณะที่เข้มแข็ง” มากกว่าจะเป็นเพียงแหล่งเงินทุน (Department of Finance, 2023) อีกทั้ง แนวคิด PPP ล่าสุดยังให้ความสำคัญกับการเลือก “โมเดลความร่วมมือ” ที่เหมาะสมกับนโยบายของรัฐ ตลาดทุน โครงสร้างกฎหมาย และความสามารถภาคเอกชน งานวิจัยล่าสุดในภาคอวกาศ (space sector) นำเสนอกรอบการตัดสินใจว่า โมเดล PPP ควรพิจารณาตัวชี้วัด 6 ด้าน ได้แก่ เป้าหมายนโยบายชาติ บทบาทรัฐ โครงสร้างกฎระเบียบ การเข้าถึงทุน ความสามารถภาคเอกชน และความต้องการเชิงพาณิชย์ (Adm, 2025) ความหมายคือ แนวคิด PPP ไม่ได้เป็นโมเดลเดียวแบบ “รัฐเชิญเอกชนเข้ามา” แต่เป็นการเลือกแบบแผนที่เหมาะสมกับบริบทโดยมีบทบาทของรัฐและเอกชนชัดเจน

สุดท้าย แนวคิด PPP ในระยะหลังสะท้อนว่าการดำเนินงานให้สำเร็จจำเป็นต้องมี “กรอบกติกา และสถาบัน” ที่มั่นคง เช่น กฎหมาย นโยบาย และมาตรฐานการกำกับดูแล รวมถึงความร่วมมือระดับท้องถิ่นและการประเมินผลอย่างรอบด้าน ตัวอย่างเช่น ในเวียดนามมีการจัดสัมมนาและเปิดเผยรายงาน “Review report on PPP model contracts” พร้อมข้อเสนอการพัฒนากลไกทางกฎหมายและการระดมทุนใหม่ในช่วง 2022-2023 เช่นเดียวกับงานวิเคราะห์ว่าแม้ PPP จะมีศักยภาพ แต่หากไม่มีกรอบกฎหมายที่มั่นคง และการประสานงานที่ดี โครงการ PPP ในบังกลาเทศยังพบอุปสรรคเช่น การใช้เวลาอนุมัติ การได้มาซึ่งที่ดิน และความอ่อนแอของสถาบัน (Afroz, 2024)

สรุป

จากการศึกษาความสำคัญของประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐและเอกชนในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เน้นกระบวนการสร้างความร่วมมือเริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน โดยตั้งอยู่บนฐานของประโยชน์ที่ทุกฝ่ายสามารถได้รับอย่างเท่าเทียม การสร้างความไว้วางใจระหว่างกันจึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี ทั้งนี้ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการดำเนินงานยังช่วยเพิ่มความมั่นใจและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ ในการวิเคราะห์บทความนี้ได้ข้อค้นพบบทสรุปที่เป็นองค์ความรู้ คือ

1. ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Public-Private Partnership) ช่วยให้สามารถผนึกกำลัง

ระหว่างทรัพยากรของภาครัฐกับประสิทธิภาพของภาคเอกชน เกิดการเสริมพลังกัน (synergy) เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ภาครัฐต้องปรับบทบาทจาก “ผู้ควบคุม” สู่ “ผู้เอื้ออำนวย” บทบาทใหม่ของรัฐคือการเป็น “facilitator” หรือ “ผู้อำนวยความสะดวก” ในการสร้างพื้นที่ความร่วมมือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และกำหนดกรอบกติกาที่โปร่งใส ยืดหยุ่น และเปิดกว้างต่อภาคีเครือข่าย

3. ปัจจัยสู่ความสำเร็จของเครือข่ายความร่วมมือคือ ความไว้วางใจ ความโปร่งใส และผลประโยชน์ร่วม การดำเนินงานต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่เชื่อถือได้ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการทำงานร่วมกัน

4. กลไกความร่วมมือที่ดีต้องมีโครงสร้างชัดเจน และเน้นการสื่อสารสองทาง โดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วม เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และระบบติดตามประเมินผลที่โปร่งใส เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ

5. เครือข่ายความร่วมมือมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศผ่านการพัฒนานวัตกรรม การยกระดับทักษะแรงงาน และการสร้างโอกาสในการลงทุน ซึ่งสะท้อนแนวคิดจาก Michael E. Porter (1990) และดัชนีความสามารถในการแข่งขันของ WEF

6. การวางนโยบายและกฎหมายที่สนับสนุน PPP เป็นเงื่อนไขสำคัญหากนโยบายไม่ชัดเจน กฎหมายล้าสมัย หรือระบบราชการขาดความยืดหยุ่น จะเป็นอุปสรรคต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แท้จริง

7. ตัวอย่างเชิงประจักษ์ โครงการ EEC หรือการศึกษาแบบทวิภาคี แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของความร่วมมือที่มีผลเชิงบวกประเทศไทยมีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในการประยุกต์ใช้แนวคิดเครือข่าย PPP โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาทุนมนุษย์

ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐและเอกชนเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ตอบโจทย์โลกยุคใหม่ ทั้งในมิติของประสิทธิภาพการมีส่วนร่วม และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่ความยั่งยืน โดยภาครัฐต้องเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ควบคุม” มาเป็น “ผู้เอื้ออำนวย” ที่เปิดกว้างให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอองค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาจึงมีข้อเสนอที่เป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐและเอกชนในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยหัวใจสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนคือการผลักดันและสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน โดยเน้นไปที่การแบ่งปันทรัพยากร ความเชี่ยวชาญ และเป้าหมายที่สอดคล้องกัน เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและเศรษฐกิจในภาพรวม ความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความสำเร็จให้กับความร่วมมือนี้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้

จากแผนภาพแสดงให้เห็นถึงแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐและเอกชนในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งประกอบด้วย

1. ความร่วมมือเชิงนวัตกรรม (Innovative Partnership) เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนในปัจจุบันต้องขับเคลื่อนด้วย “นวัตกรรม” ไม่ใช่แค่ทรัพยากรหรือเงินทุน ความร่วมมือในการพัฒนา AI, เทคโนโลยีสีเขียว, หุ่นยนต์, เมตาเวิร์ส และ Smart City แนวโน้มใหม่ ความร่วมมือเน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ เช่น outcome-based PPP เป็นต้น

2. ระบบนิเวศความร่วมมือ (Collaborative Ecosystem) เป็นการประสานแบบคู่ (รัฐ-เอกชน) กำลังเปลี่ยนเป็น “ระบบนิเวศความร่วมมือ” (multi-stakeholder ecosystem) ซึ่งรวมถึงประชาชน สถาบันวิจัย สตาร์ทอัพ และองค์กรระหว่างประเทศการบริหารเครือข่ายต้องใช้เทคโนโลยีในการเชื่อมโยง เช่น Blockchain เพื่อความโปร่งใส และ Big Data เพื่อการตัดสินใจร่วมกัน เป็นต้น

3. ความเป็นพลวัตของความร่วมมือ (Adaptive Collaboration) เป็นการประสานเครือข่ายที่ยั่งยืนต้องมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง (Resilience & Agility) เช่น การปรับตัวต่อวิกฤต COVID-19 เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือความผันผวนของเศรษฐกิจโลกองค์ความรู้ใหม่เสนอว่าเครือข่ายต้องมี “ระบบเรียนรู้ร่วม” (Joint Learning System) ที่ทุกฝ่ายสามารถปรับปรุงนโยบายและแผนงานได้ตลอดเวลา

4. จากการประสานงานสู่การบริหารแบบร่วมสร้าง (Co-Creation Governance) การที่ภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มและเอกชนเข้าร่วม เปลี่ยนมาเป็น “การร่วมออกแบบ-ร่วมตัดสินใจ-ร่วมรับผิดชอบ” (co-design, co-decision, co-implementation) ใช้เครื่องมือใหม่ เช่น Design Thinking, Stakeholder Mapping, Participatory Budgeting เป็นต้น

5. การวัดผลและความโปร่งใสในความร่วมมือ (Transparent Accountability Framework) การที่การขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือที่ประสบผลสำเร็จต้องมีตัวชี้วัดร่วม (Joint KPIs) ที่สามารถตรวจสอบได้ใช้เทคโนโลยีเปิด เช่น Open Data Platform หรือ Dashboard เพื่อการติดตามผลแบบเรียลไทม์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- Ansell, C., & Gash, A. (2008). *Collaborative Governance in Theory and Practice*. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.
- Afroz, S. (2024, March 20). *Public-Private Partnerships in Bangladesh: Evolution, challenges and way forward*. The Business Standard. Retrieved from <https://www.tbsnews.net/supplement/public-private-partnerships-bangladesh-evolution-challenges-and-way-forward-1053421>
- Adm. Sci. (2025). *An analytical framework for selecting appropriate PPP models for the space sector*. *Administrative Sciences*, 15(9), 367. <https://www.mdpi.com/2076-3387/15/9/367>
- Binsuwadan, A., Al-Qudrah, A., & Al-Khaled, M. (2025). *Transportation infrastructure investments and CO₂ reduction through PPP models in Asia-Pacific*. *Sustainability*, 17(20), 9074. <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/20/9074>
- BMC Health Services Research. (2024). *A systematic review of public-private partnerships in healthcare in low- and middle-income countries*. *BMC Health Services Research*, 24(10802). <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-024-10802-w>
- Department of Finance. (2023, December 5). *Newly enacted PPP Code optimizes public-private collaborations, ensures high-quality infra and services in PH*. Government of the Philippines. Retrieved from <https://www.dof.gov.ph/newly-enacted-ppp-code-optimizes-public-private-collaborations-ensures-high-quality-infra-and-services-in-ph>

- Kooiman, J. (2003). *Governing as Governance*. London: Sage Publications.
- Krugman, P. (2014). *Competitiveness: A Dangerous Obsession*. *Foreign Affairs*, 73(2), 28–44.
- Teo, E. A. L. (2024). *Public-private partnerships for sustainable urban development: The case of Singapore*. *Buildings*, 14(7), 2203. <https://www.mdpi.com/2075-5309/14/7/2203>
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- OECD. (2012). *Recommendation of the Council on Principles for Public Governance of Public-Private Partnerships*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2012). *Strategic Public-Private Partnerships: Innovation and Growth*. Paris: OECD Publishing.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). *Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness*. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(2), 229–252.
- Rhodes, R. A. W. (2016). *The New Governance: Governing without Government*. *Political Studies*, 44(4), 652–667.
- Vietnam International Arbitration Centre (VIAC). (2023, October 18). *Launching seminar of review report on PPP model contracts and new financing in Vietnam*. Retrieved from <https://www.viac.vn/en/news-events/viac-and-vcci-cohost-launching-seminar-of-review-report-on-publicprivate-partnership-ppp-model-contracts-report-on-mobilizing-new-financing-to-infrastructure-projects-in-vietnam-n1533.html>
- World Economic Forum. (2023). *The Global Competitiveness Report 2023*. Geneva: WEF.